

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך ז, תשט"ז

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

„מלוא חופניים עמל“

ב„לשוננו לעם“ מחזור ז', קונטרס ד' (ס"ו), מביא מר יצחק שנהר צרור של תרגומי פתגמים וביטויים לועזיים לדוגמה, ויפה עשה בדרך זו ייהפכו הישגיהם של המתרגמים לנחלת הכלל, אולם חבל, שמר שנהר לא שם לב למה שעשו אחרים בתחום זה.

לפתגם האנגלי הידוע let sleeping dogs lie הוא

מציע:

(א) אל תעירו ואל תעוררו! (ב) אל תפיתו את הישן!
(ע"פ מדרש תהילים). אולם ההצעה הראשונה היא מליצה בעלמא, בעוד שתשנייה ריח של כלל גימוסי נודף הימנה, כאילו הכוונה היא לומר לילד: כשאבא ישן, אל תעירהו.

והדבר אינו כן. הפתגם הזה חכמת חיים בו ועצה טובה. אסור להעיר את הכלב הישן, כי בהתעוררו מיד ינבח ויישוך. ועניין הכלב אינו אלא משל, והכוונה לכל רשע וזד. בספרי „זה לעומת זה“ נמצאות המקבילות העבריות

חבאות:

אל תקים את הארי מרבצו;

אל תעיר ואל תעורר את הרשעים;

שנה לרשעים הנאה להם נהנאה לעולם (ב"מ פז);

בישן אויבה אל תעוררו;

ארי ישן אל תקיצנו (כרמי שומרון לקירכהיים);

אל תתגר בקרות;

אַל תִּרְסָה אֶרֶץ אֲסוּר בְּחֻקֶּיהָ וְאַם אוֹתוֹ תִּתִּיר נֶאֱכָלָהּ
(מוסר השכל לרב האי גאון).

ובינתיים מצאתי עוד גרסה מעניינת לפתגם זה, והיא:
כִּפְּאָ בִּישָׁא דְדִמְיָד — לֹא תִתְעִיר (מובא ב"מראה
המוסר" לזליקמן-אולמא).

הוא הדין בפתגם: tout ce qui reluit n'est pas or.
מר שנהר מתרגם: לא כִּלְ נֹאֲצֵץ — זָהָב בּוֹאֲצֵץ. ואין זה
תרגום נכון; שכן חרוז יש כאן, אבל דיוק ובירור אין כאן.
המלה "בוצץ" יתומה גמורה היא, ואין לה כל פירוש הגיוני
בפתגם זה, וממילא אינה משלימה את התמונה. המלה מובאת
בירושלמי, פסחים ל"ד: כל העצים (כשנותנים אותם באור)
בוצצים משקין, כלומר, מוציאים מתוכם רוטב. מה עניין
"בוצץ" לפתגם זה?

בספרי הנ"ל נמצאות כמה מקבילות (לפתגם) not all is
(gold that glitters).

ואלו הן:

לֹא כִּלְ שְׁנוֹאֲצֵץ מֵרָאֵהוּ, זָהָב טָהוֹר הֵנָּהוּ (משלי יהושע
שטיינברג);

אֵינוֹ זָהָב כָּל אֲשֶׁר מֵאִיר (מנחה חדשה לר' אשר
ויטריבו);

לֹא כָּל מֶה שְׁנוֹאֲצֵץ הוּא זָהָב (מנדלי, בימי הרעש);

אֵינוֹ זָהָב כָּל הַיֹּהָר (מנחה ליהודה" במאמרו של
הברמן);

ולבסוף ראוי להוסיף תרגום יפה של אברהם שלונסקי.

שאינו מובא בספרי:

"לא כִּלְ כֶּתֶם — פֶּז".